

Stockholm 2017 04 19

Att: Socialdepartementet

Säkra pollenprognosernas framtid

Sammanfattning

Pollenprognoser uppfattas av allmänheten som ett självklart komplement till de dagliga väderrapporterna under pollenperioden. Ny statistik från Folkhälsomyndigheten visar att ca 30% av Sveriges befolkning har någon form av pollenallergi. Pollenprognoserna efterfrågas i stor utsträckning av pollenallergiker.

Astma- och Allergiförbundet har under många år uppmärksammat regeringen på att verksamheten för att ta fram pollenprognoser är bristfälligt organiserad och saknar långsiktig finansiering. År från år hotas insamlingen av pollen (pollenfällor) på olika orter av nedläggning på grund av bristande finansiering. Utan pollenfällor kan inga prognoser göras. För att säkra pollenprognosernas överlevnad på lång sikt krävs ett tydligt nationellt uppdrag till en huvudman att samordna och ansvara för driften av ett rikstäckande nationellt nätverk med ca 25 mätstationer placerade över hela landet. I dag finns endast 20 mätstationer vilket inte räcker för att täcka de mest väsentliga klimat- och växtzonerna över landet.

Förbundet vill också påminna om att en statlig utredning om pollenprognosernas framtid genomfördes 2011. En arbetsgrupp knuten till Socialdepartementet fick uppgiften att utreda situationen kring utbudet av pollenmätningar i Sverige, behoven hos gruppen pollenallergiker samt hur verksamheten med pollenmätningar bör organiseras i framtiden. Utredningen färdigställdes men publicerades aldrig.

Dagens organisation för pollenprognoser ser ut så här:

Sverige är uppdelat i tre regioner för vilka olika huvudmän ansvarar för att ta fram pollenprognoser;

Palynologiska laboratoriet vid Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm,

Pollenlaboratoriet vid Göteborgs Universitet och

Pollenlaboratoriet i Umeå AB.

Palynologiska laboratoriet vid Naturhistoriska Riksmuseet i Stockholm har en samordnande funktion och handhar de statliga medel om 1,3 miljoner kronor som utgår från utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid. Genom detta finansieras tjänsterna på Palynologiska laboratoriet samt ett 10-tal pollenfällor över landet. Resterande pollenfällor finansieras antingen av kommuner, landsting, ett samarbete dem emellan eller flera kommuner som går ihop om en pollenfälla. Några Pollenfällor finansieras dessutom genom statsbidraget i kombination med medel från kommun eller landsting.

Det saknas som synes en hållbar organisation för verksamheten nationellt.

I år har pollenfällan i Bäcke-fors (Västra Götaland) lagts ned pga av att f d Dalslands hälso- och sjukvårdsnämnd (en del av Västra Götalandsregionen) förvandlades till Norra hälso- och sjukvårdsnämnden och de då tappade intresset för att driva Bäcke-fors pollenfälla.

Ett stort aktuellt bekymmer är att pollenfällorna i Umeå, Luleå, Sundsvall och Östersund från nästa år saknar huvudman då Pollenlaboratoriet i Umeå AB läggs ned. Jan-Erik Wallin arbetar ensam i företaget och han går i pension. Han har hittills finansierat verksamheten genom att under vinterhalvåret få lön för uppdragsforskning för Miljöarkeologiska laboratoriet i Umeå. Mycket av detta är kopplat till långvarigt samarbete och torde inte vara möjligt att fortsätta vid en omorganisation.

Allmänhetens intresse för att ta del av pollenprognoserna

Pollenrapporten på Naturhistoriska Riksmuseet hade 2 miljoner visningar 2016. Några djupare studier av hur rapporterna används har inte genomförts sedan 1998. Astma- och Allergiförbundet kan däremot vittna om att intresset för pollenprognoserna har stärkt i takt med att antalet människor med pollenallergi har ökat från ca 17% 1998 till 30% 2016. (I Miljöhälsorapport 1998 redovisades en enkätstudie som uppgav att 17% av de tillfrågade hade pollenallergi. 60% av dessa uppgav att de tog del av pollenrapporten. Av dessa använde 45% pollenrapporten till att planera sin utvistelse och 30% för att ändra sin medicinering.)

Sjuk av pollen

Att ha en lindrig pollenallergi är som att vara lite förkyld. Ögon och näsa rinner och kliar, man känner sig lite hängig och nyser. En svår pollenallergi är däremot mer att likna vid en influensa. Alla vanliga symtom blir värre och dessutom kan man få hosta, huvudvärk, stor trötthet och koncentrationssvårigheter. Astma kan också förekomma. För personer med svår pollenallergi påverkas det dagliga livet mycket och vissa måste sjukskrivas för att ta sig igenom den värsta pollentiden. Studenter och elever presterar sämre på tentor och prov under pollenperioden. Arbetstoppar blir tunga att ta sig igenom när man arbetar och det sociala livet blir lidande när orken tryter.

Nyttan av pollenprognoser

Man kan inte alltid göra sig en egen uppfattning av hur höga pollenhalterna är. Pollen syns inte när det virvlar i luften och väder och vind påverkar halterna på ett sätt som gemene man inte kan avgöra genom att titta ut genom fönstret. Dessutom förekommer långväga transport av pollen från andra länder som vi inte kan förutsäga utan pollenfällor.

Pollenprognoserna hjälper människor som har pollenallergi att planera aktiviteter efter dagens pollenhalter. Medicinering kan behöva påbörjas innan halterna blir höga för att hålla de värsta reaktionerna nere. Vid höga halter kan man stanna inne mer och till exempel träna på gym i stället för utomhus. Vädring av hemmet får ske nattetid då halterna är lägre.

Pollen och klimatförändring

Klimatförändringarna får konsekvenser också för pollenperiodernas utsträckning och för vilka arter som kan komma att orsaka besvär. Hassel har under senare år setts blomma redan i december varma år och gråbo förlänger sin pollentid in på hösten. Detta förekom inte tidigare. Nya arter tar sig in i Sverige och sprids långsamt norrut i takt med ökade temperaturer.

Malörtsambrosian är ett exempel på växt som förökats under senare år och ger svår pollenallergi.

Pollen och luftföroreningar

Luftföroreningar irriterar slemhinnorna i luftvägarna. En irriterad slemhinna tar lättare upp allergen från pollen vilket förvärrar allergireaktionen. Pollen har dessutom en klibbig yta som lätt fäster partiklar till sig. När halterna av luftföroreningar går upp samtidigt som pollenhalterna ökar blir slemhinnorna i luftvägarna dubbelt attackerade.

Mätningar av båda dessa kan sammantaget komma att lägga grunden till mer precisa råd för människor med pollenallergi.

Astma- och Allergiförbundets förslag för att trygga pollenprognosernas framtid

Ett stabilt rikstäckande nätverk

Ett rikstäckande nätverk behöver etableras som grundas på ett mer långsiktigt åtagande om ansvaret för driften av mätstationerna. Placeringen av mätstationerna bör ske på mer vetenskapliga grunder, där hänsyn tas till olika vegetationszoner, topografiska och klimatologiska skillnader samt befolkningsunderlaget. Placeringen måste dessutom utgå från ett brukarperspektiv, eftersom det i stor utsträckning handlar om en viktig service till allmänheten. Pollenallergiker över hela landet bör ges rimligt lika möjlighet till en relevant och representativ pollenprognos. Huvudmannen bör få till uppgift att utreda och besluta var stationerna i ett framtida nätverk bör placeras.

Mätningarna behövs – och gör nytta

Pollenmätningarna är på många sätt värdefulla och prognoserna efterfrågas i stor utsträckning av pollenallergiker. Den omfattande spridningen av pollenprognoserna i olika media talar för detta och utvärderingar visar att allergiker har behov av informationen. Mätningarna ger pollenallergiker hjälp att hantera sin livssituation och mildra effekterna av sin allergi. Kostnaden för att tillhandahålla denna service är högst troligt försumbar i förhållande till den nytta som informationen har för individen. Den samhällsekonomiska vinsten torde vara betydande.

Fler stationer är önskvärt – ca 25 i ett nationellt nätverk

Ett mer heltäckande nationellt nätverk av mätstationer behöver byggas upp som består av fler mätstationer. Det nuvarande nätverket kan inte anses vara tillräckligt utbyggt för att kunna tillgodose behovet av en god service till pollenallergiker runt om i landet. Variationen i topografi, vegetationszoner samt de klimatologiska olikheterna i landet motiverar fler mätstationer. På några års sikt borde det etableras ytterligare stationer dvs. prognoser bör i framtiden utarbetas från totalt ca 25 stationer. Var stationerna i ett framtida, mer stabilt och uthålligt, nätverk ska placeras bör utredas av huvudmannen i samråd med berörda myndigheter och annan sakkunnig expertis inom området.

Nationellt uppdrag till en statlig myndighet - en huvudman

Ett tydligt nationellt uppdrag bör ges till en statlig huvudman att samordna och ansvara för driften av ett rikstäckande nationellt nätverk med ca 25 mätstationer placerade över hela landet. Denna uppgift bör lämpligen skrivas in i instruktionen för en myndighet. På detta sätt ges förutsättningar för att skapa en mer stabil och långsiktig hållbar nationell modell för pollenmätningarna. Som ansvarig myndighet bör man överväga att inrätta någon form av samrådsorgan eller referensgrupp för att på så sätt knyta till sig olika sakkunskap på området. Särskilt brukarperspektivet är viktigt att ha med sig när verksamheten ska vidareutvecklas.

Utveckla informationsspridningen

Den ansvarig myndigheten bör i framtiden svara för att utveckla och förbättra informationen om pollenprognoserna. I instruktionen till myndigheten bör det skrivas in att den ska samråda med Astma- och Allergiförbundet bland annat när det gäller att vidareutveckla informationsverksamheten.

Utökad statlig finansiering säkrar och stabiliserar driften

I framtiden behöver systemet för att finansiera pollenmätningarna bli mer stabilt, robust och de ekonomiska villkoren bör kunna förutses på längre sikt. Ett utökad statligt åtagande för driften av mätstationerna är önskvärt och erbjuder den lösning som ger verksamheten den nödvändiga ekonomiska stabiliteten. Myndigheten bör, med stöd av ett utökad anslag, få ansvaret för att med statliga medel finansiera driften av samtliga mätstationer i Sverige. Myndigheten bör som huvudman ha en samlad budget för hela verksamheten.

Maritha Sedvallson

Ordförande

Astma- och Allergiförbundet

Marianne Jarl

Handläggare

marianne.jarl@astmaoallergiforbundet.se